

МОЖЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

У статті розкрито можливості проектної технології для формування професійно значущих якостей майбутніх медиків.

Ключові слова: проектна технологія, можливості проектних технологій, професійно значущі якості.

Протягом багатьох століть науковцями різних країн світу робилося чимало спроб “технологізувати” навчальний процес з метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців. На сьогодні технологічність освітнього процесу виступає показником його якості, бо дає відповіді на запитання “Яким чином здійснювати підготовку?”.

Метод проектів отримав визнання на початку ХХ ст. на теренах Радянського Союзу, зокрема в Росії, Україні, Білорусі тощо. Цьому сприяли соціально-політичні передумови, потреба розбудови народної освіти на якісно новій основі з використанням найновіших світових технологій. Так почався процес, відомий в історії педагогіки як “запозичення” педагогічних ідей Заходу в освітній парадигмі періоду 1921–1932 рр. (Г. Ващенко). Радянські вчені П. Архангельський, М. Крупеніна, Н. Крупська, П. Мудров, В. Петрова, М. Рубінштейн та ін. займалися дослідженням методу проектів. На жаль, ухвалою ЦК ВКП(б) (1931 р.) було засуджено метод проектів як чужий радянській школі, що зупинило його використання до кінця 80-х рр. ХХ ст. На сьогодні, метод проектів знову привернув увагу науковців, про що свідчить той факт, що за останні десятиліття суттєво зросла увага дослідників щодо використання проектних технологій у навчально-виховному процесі закладів освіти (Г. Атанов, С. Беляєв, В. Болотов, В. Вербицький, О. Коберник, О. Онопрієнко, Т. Подобєдова, Н. Самойленко, Г. Селевко та ін.).

Метою статті є обґрунтування можливостей проектної технології для формування професійно значущих якостей (далі – ПЗЯ) майбутніх медиків.

Проектну технологію розглядаємо як систему науково обґрунтованих дій, які реалізує викладач у процесі підготовки майбутніх фахівців, що гарантують досягнення поставленої мети (формування ПЗЯ майбутніх медиків). Функціонально вона визначає взаємодію основних елементів (мети; змісту; технологій навчання – прийомів, методів, засобів навчання, способів контролю та корекції; результату; діяльності викладача і студента).

Основна мета методу проектів – інтегрувати професійну підготовку студентів з різних навчальних дисциплін для встановлення міцніших міжпредметних зв'язків, а також для більш тісної взаємодії теорії з практикою в педагогічній діяльності. Методична цінність методу проектів полягає у використанні самостійної проектувальної діяльності студентів як основного засобу їх професійного розвитку.

Проектна технологія дає змогу вирішити такі завдання: актуалізувати міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх медиків; більш повно реалізувати взаємозв'язок теорії та практики в навчально-професійній діяльності студентів; підвищити рівень засвоєння студентами знань і вмінь; підвищити активність студентів як суб'єктів навчального процесу, підсилити роль самоосвіти, самонавчання, саморозвитку; цілеспрямовано формувати професійно значущі якості.

Обґрунтуємо можливості проектної технології для формування ПЗЯ майбутніх медиків.

Перш за все зазначимо, що на сьогодні проектна технологія розглядається як "інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності учня в досягненні нового, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал"; посідає особливе місце як засіб максимального наближення особистості до реального життя й залучення її до розв'язання конкретних завдань у просторі міжособистісного та ділового спілкування й співпраці. Науковці єдині в тому, що проектна технологія дає змогу розв'язувати завдання формування та розвитку інтелектуальних вмінь, критичного та творчого мислення, професійних якостей; надає необмежені можливості для розвитку та саморозвитку студентів, передбачає творчий пошук, сприяє розвитку креативності, можливості розкриття та реалізації внутрішньої фантазії.

Робота над проектом дає змогу задіяти в процесі навчання не лише інтелект, досвід, свідомість людини, а й її почуття, емоції, волюві якості, сприяє "зануренню" в навчальний матеріал, визначенню особистістю свого емоційно-ціннісного ставлення до нього, підвищенню ефективності засвоєння, що дає відчуття успіху. Проектна робота передбачає включення механізмів запам'ятовування й відтворення інформації; передачу інформації іншим; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв'язків, співвідношення частин і цілого; наведення аргументів і доказів, перегрупування окремих частин і створення нового цілого тощо. Вона розвиває у студентів ініціативу, самостійність, організаторські здібності, стимулює процес саморозвитку.

Метод проектів сприяє не лише розкриттю можливостей і здібностей студента, а й усвідомленню, оцінюванню особистісних ресурсів, визначенню значущих і соціально-ціннісних перспектив. Актуалізація внутрішніх сил здійснюється самою особистістю. Студент намагається оволодіти необхідною інформацією, знаннями, активізує ті чи інші здібності, природні задатки і відкидає ті, які заважають йому в досягненні мети.

У контексті дослідження для нас важливими були висновки Є. Коробова про те, що розв'язання проблемних ситуацій ("ускладнення, що виникає тоді, коли людина не може (чи не знає як) пояснити явище, факт, процес дійсності, не може досягти мети відомим їй способом дії" [3, с. 7]) засобами проектної технології сприяє: формуванню відповідальності, вимогливості, людяності, самостійності, сміливості у власних висловах [3, с. 33].

Головне, на думку Б. Ломова, полягає в тому, що навчальна діяльність має бути організована таким чином, щоб її виконання особистістю “розкривало для неї ті чи інші сторони суспільних, професійних відносин, включало її в ці відносини” [4, с. 5]. Тобто професійна спрямованість навчальної діяльності, на думку Д. Зинов’єва, забезпечується в повному обсязі, якщо педагог зможе відтворити норми поведінки в досвіді професійних відносин, поєднати організацію занять із формуванням досвіду професійних відносин. При цьому важливо, щоб викладання дисциплін давало змогу звести до мінімуму нижчі прояви людської природи (бездуховність, зневагу щодо етичних норм суспільства, відсутність інтересу до людей і життя, нетолерантність тощо).

В основу вирішення проблем шляхом виконання навчальних проєктів покладено принцип пошукової навчально-дослідної діяльності студентів. Викладач не подає знань у готовому вигляді (під час пояснювально-ілюстративного навчання), а ставить перед студентами завдання, спонукаючи їх до активної розумової діяльності, роблячи їх співучасниками “відкриття” висновків науки. Такий підхід до організації навчання, на думку В. Ягупова, “безсумнівно, розвиває мислення майбутніх фахівців, сприяє опануванню теоретичних знань, формуванню мотивації навчально-пізнавальної діяльності та взагалі мотивації професійної діяльності,... розвитку цілеспрямованості, самостійності, активного позитивного ставлення до себе” [5, с. 79].

Д. Вількеєв, акцентуючи увагу на проблемних ситуаціях, котрі відображають типові суперечності в ситуаціях морального вибору, розробив типологію морально-етичних проблемних ситуацій, що вимагають: пояснити моральну ситуацію; критично оцінити поведінку інших людей у ситуації морального вибору; визначити свою поведінку у складній моральній ситуації; дати критичну оцінку власного рішення, прийнятого в ситуації морального вибору. Науковець стверджує, що оскільки моральні якості набувають значення найважливіших професійних якостей, він пропонує застосовувати завдання, що вимагають від студентів пояснення конфліктної ситуації та вибору своєї поведінки в цій ситуації [1, с. 103]. Ці погляди слугуватимуть нам під час організації формувального етапу експерименту.

М. Сметанський, В. Галузяк зазначають, що надання студентам права творчого пошуку, висловлення й аргументування власних поглядів дає їм можливість відчувати себе суб’єктами діяльності. Особистість лише тоді може взяти на себе відповідальність і виявити ініціативу, коли відчуває себе суб’єктом діяльності, її творцем.

Отже, вирішення професійно спрямованих проблемних ситуацій шляхом виконання навчальних проєктів сприятиме формуванню ПЗЯ майбутніх медиків.

Упровадження проєктної технології передбачає індивідуальну, групову (парну та мікрогрупову) й колективну діяльність студентів, а отже, різноманітну взаємодію (Н. Волкова, Н. Морзе, Т. Поясок та ін.).

Виконання індивідуального завдання у рамках групової роботи над проектом стимулює студента до пошуку нестандартних шляхів вирішення поставленого завдання, спонукаючи його до самоосвіти, оскільки від його особистого внеску в загальний проект залежить успіх всієї команди і ставлення членів команди до нього. Групова робота сприяє формуванню в студентів *толерантності* (терпимість до іншого; розуміння того, що всі люди індивідуальні та неповторні, що кожен має право на власну точку зору), *емпатії* (вміння бачити своє “родство” з кожним членом групи, яке виникає в ході усвідомлення “однакових” переживань людських проблем, вміння виразити себе і своє ставлення до іншого, здатність передавати партнеру розуміння його переживань чи внутрішньої ситуації (“спосіб існування з іншим”), *рефлексії* (передбачає активне й відсторонене спостереження за своєю діяльністю, готовність до її перегляду, до багатогранності її реакцій у взаємодії з членами групи. За визначенням В. Хуторського, рефлексія – оцінка та самооцінка діяльності кожного студента і всіх разом, включаючи і викладача, співвіднесення досягнень кожного студента, що надає можливість зрозуміти не лише колективні результати, а й оцінити ступінь свого власного просування в освоєнні певних способів діяльності та реалізації особистісних якостей [6]. Робота студентів у групі допомагає їм звільнитися від власних амбіцій, побачити рівність всіх членів групи, прислухатися й придивлятися до кожного, хто вербально й невербально дає багатопланову інформацію про себе). Під час реалізації сумісної групової діяльності вбачаємо за доцільне спиратися на такі ознаки (принципи) ефективності кооперативного навчання (за Д. Джонсоном): позитивна взаємозалежність (кожний студент повинен знати матеріал і забезпечити його вивчення іншими); взаємодія підтримки “пліч-о-пліч” (безпосередній взаємообмін сприяння іншим у виконанні завдань); індивідуальна відповідальність шляхом оцінювання кожного іншими членами групи; вміння спільно працювати (установлення довірливих відносин, продуктивне спілкування, конструктивне розв’язання конфліктів); групова обробка результатів (обговорення ефективності виконання завдань).

І. Лернер, М. Махмутов, В. Оконь, А. Смолкін, П. Щедровицький підкреслюють, що використання колективними формами організації навчально-пізнавальної діяльності студентів наближає процес пізнання до реальних умов майбутньої професійної діяльності фахівців у процесі спілкування з колегами. При цьому варто конструктивно використовувати їх спрямованість на: спільне формулювання загальної мети колективної професійної діяльності та її реалізацію; співпрацю майбутніх медиків у процесі виконання конкретного завдання; розподіл відповідальності в колективі за кінцеві результати спільної діяльності, що вимагає включення кожного студента у спільну інтелектуальну діяльність, об’єднання розумових зусиль для подолання труднощів і пошуку раціональнішого способу вирішення поставленого завдання.

Значні можливості проектної технології як засобу формування ПЗЯ у майбутніх медиків криються в особистості викладача та відносинах викла-

дачів і студентів. Використання проектної технології змінює функції викладача на тьютора, який, за словами Г. Селевка, виступає як “картограф культури”, проблематизує чинну систему освіти і стає ключовою фігурою в реалізації її гуманітарної концепції.

Дійсно, саме особистість викладача, його гуманізм (інтерес до особистості кожного студента, повага до нього, допомога йому тощо); наукова захопленість, широта кругозору, високий інтелектуальний рівень викладання; любов до своєї професійної праці (сумлінність, радість при досягненні результатів); етику поведінки тощо визначають успіх навчально-виховного процесу у ВНЗ. Що стосується вимог до педагога, то Закон України “Про освіту” (ст. 56) стверджує, що викладач “настановленням і особистим прикладом має утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості, патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, інших добродійностей”; “додержуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність студента” [2, с. 81].

Що стосується реалізації співробітництва в системах “викладач – студент”, “студент – студент”, то воно вимагає від викладача спеціальної підготовки до взаємодії, педагогічної мудрості в організації відносин зі студентами в різних сферах навчально-виховного процесу; уміння оперативно й правильно орієнтуватися у мінливих умовах спілкування, знаходити відповідні комунікативні засоби, які відповідали б його індивідуальності, ситуації спілкування й індивідуальним особливостям студентів, постійно відчувати й підтримувати зворотний зв’язок у професійно спрямованій комунікації зі студентами; високої культури, яка засвідчує вміння педагога реалізовувати власні можливості у спілкуванні з іншими людьми, здатність сприймати, розуміти, засвоювати, передавати зміст думок, почуттів, прагнень у процесі навчання і виховання. Дотримання принципу співробітництва підвищує ефективність занять, даючи змогу використовувати інтелектуальний потенціал колективу та його членів для їх максимального розвитку.

Висновки. Таким чином, ми розглянули можливості навчального процесу та проектної технології щодо формування ПЗЯ майбутніх медиків. Знання цих можливостей дає змогу більш свідомо будувати навчально-виховний процес у вищому медичному закладі.

Список використаної літератури

1. Вилькеев Д.В. Проблемные задачи как средство изучения и стимулирования развития моральных качеств у студентов педвуза / Д.В. Вилькеев // Актуальные проблемы нравственного воспитания молодежи : материалы научно-практической конф., 2–4 апреля 1985 г. – Мн. : Вышэйшая школа. – 1985. – С. 103–104.
2. Закон України “Про освіту” від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ. – К. : Парлам. вид-во, 1991. – 90 с.
3. Коробов Е.Т. Проблемная ситуация как стимулирующий фактор воспитания / Е.Т. Коробов // Нива знань. – № 3. – 2000. – С. 31–34.
4. Ломов Б.Ф. Личность в системе общественных отношений / Б.Ф. Ломов // Психол. журн. – 1981. – № 1. – Т. 2. – С. 3–17.
5. Ягупов В.В. Неімітаційні активні методи навчання / В.В. Ягупов // Вісник Дніпропетровського університету: Педагогіка і психологія. – 2000. – Вип. 5. – С. 78–85.

6. Хуторской А.В. Современная дидактика : учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

Воробьева Т.В. Возможности проектной технологии для формирования профессионально значимых качеств будущих медиков

В статье раскрыты возможности проектной технологии для формирования профессионально значимых качеств будущих медиков.

Ключевые слова: проектная технология, возможности проектных технологий, профессионально значимые качества.

Vorobiova T. The opportunities of project technology for forming professionally meaningful qualities of future physicians

The opportunities of project technology for forming professionally meaningful qualities of future physicians have been revealed in the article.

Key words: project technology, opportunities of project technologies, professionally meaningful qualities.